

Список використаних джерел:

1. Insights into Remote Learning and Teaching : Teacher's Guide / D. Artsymieieva, A. Witt, T. Gable Jr and others; ed. O. Shalenko. – Electronic edition. Kyiv: Mlyn Media, 2024. 122 p. URL : <https://americancouncils.org.ua/download/teacher-s-guide-insights-into-remote-learning-and-teaching/>
2. SDELE: Support for Distance English Language Education in Ukrainian Secondary Schools Program – American Councils Ukraine. URL : <https://americancouncils.org.ua/en/programs/sdele-support-for-distance-english-language-education-in-ukrainian-secondary-schools-program/>
3. English and New Competencies for Ukrainian Reformed School Education (ENCOURSE) – the British Council in Ukraine. URL : <https://www.britishcouncil.org.ua/en/programmes/english/schools/english-and-new-competencies>
4. Skills and Well-being In Teacher Learning Opportunities (SWITLO) – the British Council in Ukraine. URL : https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/english/schools/switlo?fbclid=IwY2xjawIIc09leHRuA2FlbQIxMAABHTUkvzkg4aVYqhZlEvUQM5by_BtxxrFrLGfX1MgWtpMX5ZO_UzpUA9KWQ_aem_MLwaGsWBjQrwCeueurjQNQ

КЕТЧАП-ЗАНЯТТЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ З МАТЕМАТИКИ

Лілія СОЛОНЬКО,

методист науково-методичної лабораторії природничо-математичних та інформатично-технологічних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Останні роки стали справжнім викликом для української освіти. Пандемія COVID-19, а згодом і повномасштабне російське вторгнення в Україну спричинили суттєві зміни у навчальному процесі. Це, безумовно, позначилось на досягненнях учнівства, унаслідок чого проблема освітніх втрат набула особливої актуальності [4]. Деякі українські дослідники пропонують розглядати це поняття як складний конструкт, у межах якого можна говорити про навчальні, виховні і розвиткові втрати. Зокрема, освітні втрати визначають як прогалини у знаннях і навичках, які виникають в учнівства під час освітнього процесу у порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків [1].

Щоб ефективно підтримати учнів на шляху надолуження прогалин у знаннях, у багатьох країнах світу, та в Україні зокрема, почали активно впроваджувати тьюторинг та проведення кетчап-занять (від англ. «catch up» – надолужувати).

Тьюторинг – це форма академічної підтримки, яка передбачає індивідуальні заняття або заняття в невеликих групах з метою цілеспрямованої допомоги учнівству в певному предметі чи в певній освітній галузі [2]. Особливістю тьюторингового підходу є передусім урахування індивідуальних потреб й запитів кожного учня й кожної учениці, акцент на розвитку їхніх схильностей, інтересів і можливостей. Сьогодні цю модель з надолуження втрат

реалізують чимало громадських чи громадсько-державних проєктів, зокрема ГО «GoGlobal», ГО «Смарт Освіта», ГО «ЕдКемп Україна», ГО «Навчай для України», БФ «SavED», Освітньої фундації «МрійДій» та інші.

Заняття в межах реалізації тьюторингового підходу зазвичай називають кетчап-заняттями, або заняттями з надолуження. Водночас іншомовним терміном «catch up» називають короткострокові перехідні освітні програми для дітей та молоді, що забезпечують їм можливість засвоїти матеріал, пропущений / недоотриманий через перерву в навчанні, підтримують їх повернення до формальної системи освіти, дають можливість опанувати визначеної для певного року навчання програми. Кетчап-заняття дозволяють учням:

1. Ліквідувати прогалини в знаннях (завдяки сфокусованій роботі над конкретними темами, учні можуть заповнити «білі плями» у знаннях).

2. Відновити впевненість у собі (успішне надолуження матеріалу повертає учням віру у власні сили, мотивує до подальшого навчання).

3. Забезпечити плавний перехід до навчання (особливо актуально для учнів, які повертаються до школи після тривалої відсутності, безболісно інтегруватися в навчальний процес).

4. Підготувати до наступних етапів навчання (міцні знання, отримані завдяки кетчап-заняттям, стануть надійною основою для вивчення складніших тем та підготовки до іспитів (ДПА, НМТ)).

Оскільки основною метою кетчап-занять є швидке заповнення прогалин у знаннях, то, на думку Залюбовської Л., у порівнянні з традиційними заняттями вони мають низку принципових відмінностей, які наведено у таблиці 1 [3].

Таблиця 1

Характеристика	Традиційне заняття	Кетчап-заняття
Організація навчання		
<i>Тривалість та частота</i>	Проводиться згідно з розкладом декілька разів на тиждень	Тривалість довша, частота проведення збільшена з метою швидкого охоплення матеріалу
<i>Темп навчання</i>	Помірний, який забезпечує проведення різних видів активностей	Прискорений, з акцентом на засвоєнні конкретних знань та умінь
<i>Розмір групи та індивідуалізація</i>	25-30 дітей з різним рівнем підготовки	Менші групи або індивідуально, щоб краще зосередитись на проблемах кожного учня та подоланні конкретних прогалин
<i>Структура заняття</i>	Стандартна (вступ, основна частина, підсумки)	Гнучка (акцент на конкретних прогалинах в знаннях, увага приділяється індивідуальним потребам, передбачає часті мініюціювання)
Зміст та методика викладання		
<i>Фокус на ключових темах</i>	Охоплює широкий спектр тем у розділі, містить додаткову інформацію	Фокус на ключових темах та вміннях з метою їх надолуження

<i>Методичні особливості</i>	Різні види активностей: від лекцій до групового обговорення чи проєктних завдань	Застосовується більш структуроване викладання та деталізований поетапний підхід для зосередження на конкретних проблемах і спрямування уваги на важливі аспекти матеріалу, індивідуальний підхід
<i>Домашнє завдання</i>	Може бути довготривалим та охоплювати низку тем	Досить коротке та спрямоване на відпрацювання тем, з яких учні мають найбільше прогалин
<i>Використання технологій</i>	Технології є одним із засобів навчання, який використовується у комбінації з іншими	Використання адаптивних навчальних платформ, автоматизованих, які пропонують завдання залежно від рівня знань, онлайн-курси
<i>Оцінка та зворотній зв'язок</i>	Оцінювання (формульальне, поточне, тематичне, семестрове, річне) та тестування	Частіше оцінювання, мінітести або вікторини для швидкого зворотного зв'язку
<i>Психологічна складова</i>		
<i>Методи мотивації та залучення</i>	Різноманітні методи залучення учнів	Методи, які сприяють повторному залученню учнів (практичні завдання, сторітеллінг, гейміфікація тощо)
<i>Психологічна підтримка</i>	Не завжди фокусується на цьому аспекті	Активніша робота над підтримкою мотивації та самооцінки учнів

Успіх кетчап-занять залежить від їхньої продуманої організації та застосування відповідних педагогічних підходів, а саме:

1. *Індивідуалізація та діагностика.* Перед початком занять необхідно провести діагностику знань учнів, щоб виявити конкретні прогалини. Це може бути тестування, індивідуальні бесіди, аналіз попередніх робіт. На основі отриманих даних формується індивідуальний план роботи для кожного учня або невеликих груп.

2. *Цілеспрямованість.* Кетчап-заняття повинні бути максимально сфокусованими на конкретних темах, які викликають труднощі. Не варто намагатися охопити «все й одразу». Краще приділити більше часу кільком ключовим поняттям, які є фундаментом для подальшого вивчення.

3. *Інтенсивність та короткостроковість.* Заняття повинні бути досить інтенсивними, але при цьому не перевантажувати учнів.

4. *Практична спрямованість.* Математика найкраще засвоюється через практику. Максимум часу має бути відведено на розв'язування прикладних та компетентнісних задач, виконання вправ, застосування теоретичних знань у конкретних ситуаціях.

5. *Різноманітність методів.* Використання різних методів і прийомів дозволяє підтримувати інтерес учнів і відповідати їхнім індивідуальним стилям навчання. Це можуть бути:

- інтерактивні вправи та ігри (гейміфікація допомагає зробити навчання цікавим і неформальним);
- візуалізація (використання схем, графіків, малюнків допомагає краще зрозуміти абстрактні математичні поняття);
- робота в малих групах (спільне розв'язування задач, взаємодопомога сприяють кращому засвоєнню матеріалу);
- використання цифрових ресурсів (освітні платформи, інтерактивні симуляції, відеоуроки можуть значно урізноманітнити та полегшити процес навчання).

6. *Позитивне налаштування та зворотний зв'язок.* Важливо хвалити учнів за їхні зусилля та прогрес, навіть невеликий. Конструктивний зворотний зв'язок допомагає зрозуміти помилки та скоригувати подальші дії.

7. *Наставництво та підтримка.* Вчитель виступає не лише як носій знань, а й як ментор, який підтримує учня, допомагає йому подолати труднощі та повірити у власні сили.

Заняття з надолуження можна проводити в різних форматах: індивідуально, у мінігрупах, як майстер-класи або короткі тематичні інтенсиви. У сучасних умовах достатньо складно забезпечити індивідуальні заняття з усіма учнями й ученицями, які можуть їх потребувати через освітні втрати. У такому випадку доцільно застосовувати формат роботи в мікрогрупах. Їх розмір може варіюватися залежно від конкретних обставин, однак найчастіше рекомендують створювати групи з 2–3 або до 10–12 учнів. Важливо, щоб у складі груп були учні з різним рівнем навчальних досягнень, але без занадто великого розриву в підготовці. Наприклад, у групі з трьох осіб бажано, щоб один із учасників мав дещо вищий рівень знань і міг слугувати позитивним прикладом для інших та сприяти взаємонавчанню. Окрім цього, слід урахувати психологічну сумісність учасників, адже сприятливий клімат у мікрогрупі підвищує мотивацію до навчання та полегшує подолання труднощів у спілкуванні між учнями.

Кетчап-заняття можуть організовуватись у зручний для учнів час: у позаурочний період — після завершення уроків, у вихідні дні або під час канікул. Вони також можуть бути в межах основного навчального процесу за рахунок додаткових годин. Для досягнення стійких результатів рекомендується проводити такі заняття регулярно — двічі на тиждень по 20–30 хвилин.

Для ефективної реалізації таких занять важливо підготувати або адаптувати дидактичні матеріали з урахуванням рівня підготовки учнів і конкретних освітніх прогалин. Для цього вчителю знадобиться чітко структурований пакет матеріалів, а саме:

1. *Програма курсу.* Це систематизований перелік навчальних тем, які вчитель або вчителька планує опрацювати з учнями, що мають суттєві освітні втрати.

Програму укладають на визначений період та кількість навчальних годин, орієнтуючись на ключові теми, без яких успішне подальше навчання є неможливим або істотно ускладненим. Зазвичай її оформлюють у вигляді таблиці або інфографіки. Орієнтирами для укладання програми є державні стандарти, модельні навчальні програми й навчальні програми. Важливо також враховувати особливості класу, з яким працює вчитель, а також його власні спостереження та досвід. Програма не є фіксованою й остаточною: за потреби її можна адаптувати залежно від результатів діагностики або рівня навчальних досягнень конкретних учнів.

2. Карта предмета. Це візуальна схема ключових понять і логічних зв'язків між ними, відповідно до змісту програми надолуження. Вона створюється з метою допомогти учням сформулювати цілісне уявлення про навчальний матеріал, що опрацьовується в межах кетчап-занять. Попередньо напрацьовану карту можна пропонувати для обговорення учням і ученицям, щоб посилити логіку сприйняття та осмислення тем. Рекомендується створювати карту предмета в інформативному й привабливому форматі, з використанням цифрових інструментів і візуалізацій. Хоча вона й не є обов'язковим елементом, її застосування сприяє підвищенню ефективності навчання та свідомому ставленню учнів до процесу подолання освітніх втрат.

3. Маршрутні листи. Це покрокові плани-конспекти занять, у яких послідовно подано навчальний зміст, що буде опрацьований на кожному етапі. Вони слугують орієнтиром для вчителя й допомагають структурувати заняття. Як і карта предмета, маршрутні листи не є обов'язковими, проте їх наявність значно полегшує підготовку до занять і забезпечує послідовність викладу.

4. Діагностичні тести для вхідного та вихідного оцінювання. Щоб обґрунтовано побудувати програму надолуження, слід на основі тем, визначених у цій програмі, розробити два діагностичні тести: вхідний (на початку занять) і вихідний (по завершенні). Вхідне тестування дозволяє визначити слабкі місця в знаннях учнів, а також може бути підставою для коригування раніше розробленої програми. Натомість вихідне тестування слугує інструментом оцінювання ефективності проведених занять. Для того щоб можна було об'єктивно побачити результативність занять, важливо, щоб обидва тести були розроблені за однією моделлю.

5. Навчальні матеріали для учнівства. У межах кетчап-занять бажано не використовувати завдання підручників, щоб уникнути зниження мотивації учнів. Натомість слід створювати спеціальні навчальні модулі – зручні, лаконічні, доступні та візуально привабливі. Вони мають містити короткий теоретичний матеріал, а також компетентнісні завдання різного рівня складності, які дозволяють кожному учневі досягти успіху відповідно до своїх можливостей. Матеріали мають бути різноманітними за типом діяльності й пов'язаними з

актуальними життєвими ситуаціями, зрозумілими й цікавими для учнів. Їх варто підготувати як у паперовому, так і в цифровому форматі для забезпечення зручності користування. Крім того, важливо, щоб ці матеріали були візуально привабливими.

6. Матеріали для проведення мініоцінювань у межах поточної роботи. Постійний зворотний зв'язок під час кетчап-занять — ключова умова їхньої ефективності. Для цього використовуються інструменти формуального оцінювання: мінітести, опитування, квізи, що зазвичай реалізуються в цифровому форматі, листи самооцінювання за кожним з видів діяльності та/або за кожною з тем. Це дозволяє отримати швидкий результат і обговорити його з учнями. Їх розробка має спиратися на вже існуючі приклади та відповідати принципам відкритості й зрозумілості для учнів.

7. Матеріали для вчителя. Окрім навчальних матеріалів для учнів, учителю варто підготувати опорні матеріали для власного користування — наприклад, інструкції, мініконспекти за змістом тих матеріалів, які розроблено для учнівства. Вони стануть у нагоді не тільки самому вчителю, а й іншим особам, які, можливо, будуть залучені до роботи з учнівством (наприклад, колеги). Крім цього, ці матеріали можна буде надавати учням і ученицям, які можуть виконувати роль тьютора для своїх однолітків або молодших учнів, якщо планується робота за принципом рівні-рівним. У таких конспектах доцільно зазначати мету й завдання занять, перелік навичок, які відпрацьовуються, правильні відповіді на завдання, схеми оцінювання. Варто також передбачити елементи для створення сприятливої атмосфери — наприклад, прийоми на зразок «криголам», які допомагають згуртувати учнівський колектив, зняти напругу та посилити взаємопідтримку в групі.

Значну роль у кетчап-заняттях відіграє візуалізація математичних понять. Так, за допомогою графічного калькулятора GeoGebra (<https://www.geogebra.org/>) учні можуть досліджувати графіки, моделювати геометричні ситуації, що підсилює розуміння матеріалу.

Оцінювання під час кетчап-занять має бути гнучким і спрямованим насамперед на відстеження поступу учня, а не лише на підсумкові результати. Важливо враховувати, що метою є не оцінка, а прогрес учня. Зважаючи на це, під час занять доцільно використовувати таблиці поступу, чек-листи засвоєних тем, шкали само оцінювання тощо. Наприклад, учні можуть визначити свій рівень засвоєння теми за 5-бальною шкалою, а вчитель — порівняти результати діагностики до та після заняття. Це дозволяє як учням, так і педагогам бачити реальний поступ. У таблиці 2 наведено приклад журналу поступу учнів.

Таблиця 2

Учень	Тема	Початковий бал (макс 5)	Прогрес після заняття (макс 5)	Коментар
Марія	Відсотки	2	4	Набула впевненості в розв'язанні задач
Олег	Рівняння	1	3	Почав краще розуміти схеми розв'язування рівнянь

Важливо також забезпечити співпрацю з батьками: інформувати їх про цілі, зміст і перебіг занять, а також заохочувати до підтримки навчання дітей у домашніх умовах.

Кетчап-заняття — це не тимчасовий захід, а перспективна освітня практика, що дозволяє ефективно підтримати кожного учня. Такі форми роботи сприяють подоланню освітніх втрат, підвищують мотивацію та залученість школярів, а також забезпечують розвиток індивідуальної навчальної траєкторії.

У контексті базової школи, зокрема при вивченні математики, кетчап-заняття відіграють важливу роль у формуванні ключових компетентностей. Вони сприяють не лише засвоєнню складного матеріалу, а й відновлюють інтерес до навчання та впевненість у власних силах. За належного методичного супроводу, гнучкого підходу та використання сучасних цифрових ресурсів, такі заняття можуть стати ефективною частиною щоденної освітньої практики.

Список використаних джерел:

1. Бичко Г., Терещенко В. *Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання*. Київ : Український центр оцінювання якості освіти, 2023. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf.
2. Швець Т. *Тьюторинг. Практики впровадження*. Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2017.
3. Залюбовська Л. *Catch up vs звичайне заняття: у чому різниця та що має знати вчитель*. URL: <https://osvita.ua/school/method/91663/>.
4. Голодюк Лариса. Зміна освітньої парадигми у Новій українській школі. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти*: Науково-методичний вісник № 58. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. С.78-89.

КРАЄЗНАВСТВО ЯК КЛЮЧ ДО РОЗУМІННЯ: ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ У 8 КЛАСІ ЗА НОВИМИ МОДЕЛЬНИМИ ПРОГРАМАМИ

Людмила ХЛАНЬ,

завідувач науково-методичної лабораторії природничо-математичних та інформатично-технологічних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

У нинішніх реаліях, коли Україна переживає складні часи, надзвичайно важливо згуртувати українське суспільство. Це можливо лише через подальший розвиток національної ідентичності українців та всіх національних спільнот, які